

Christus volgen

Over discipelschap en vorming van het christelijke leven

Lezing tijdens de 15e bijeenkomst van dialoog tussen rooms-katholieken en pinkstergelovigen,
26 november 2009 te Amersfoort.

Huib Zegwaart

Roomskatholieken en een delegatie van de Verenigde Pinkster- en Evangeliegemeenten (VPE) bespreken momenteel het rapport “On becoming a Christian” van de internationale dialoog tussen beide groeperingen. In deze bijdrage staat hoofdstuk drie over de vorming van de gelovige en een leven in discipelschap centraal. Het rapport zelf is te vinden op www.stucom.nl nr. 0203.

Discipelschap: de praktische kant van ons geloof

Over het belang van het volgen van Christus en het feit dat gelovigen onderricht nodig hebben om hun geloofsleven en vorm te geven, zijn rooms-katholieken en pinksterchristenen het eens. Over dit hoofdstuk van het rapport bestond de grootste mate van overeenstemming. In beide tradities wordt de noodzaak van discipelschap onderkend, beide groepen erkennen dat gelovigen niet alléén met hun Heer leven, maar dat zij dat samen met anderen doen. De gelovige is dus een discipel in de context van de kerkelijke gemeenschap, die ook een sleutelrol vervult in de vormgeving en de concrete invulling ervan.

In het hoofdstuk vallen twee dingen op. Eén, het historische deel heeft de meeste diepgang, maar waar de vraag naar wat we samen kunnen doen aan de orde is - wordt het hoofdstuk mager. Dat heeft te maken met het tweede opvallende: op een hoog abstractie niveau (over de noodzaak van discipelschap en de algemene aspecten van het leven van de gelovige) is men het eens. Echter, zodra het om de concrete invulling van discipelschap gaat, gaan beide stromingen eigen wegen, o.a. vanwege de eigen ‘cultuur’ en het daarbij behorende taalgebruik. Verder rust er vanuit het verleden een zware hypotheek op de relatie tussen beide gemeenschappen. Tenslotte, zijn de leerstellige verschillen niet te ontkennen. Een gezamenlijk optrekken lijkt in de praktijk daarom slechts sporadisch mogelijk.

Om dat vaker te kunnen doen, valt er een barrière te slechten en daar kan alleen een begin mee gemaakt worden door het vaststellen van gezamenlijke grond. Voor

beide gemeenschappen, zo blijkt, is ‘navolging’ levenslang. Er is altijd ruimte voor gelovigen om te groeien in de kunst van het volgen van Jezus en dus is er een blijvende noodzaak voor onderricht en instructie. In beide gemeenschappen worden christenen opgeroepen om zich aan de Heer toe te wijden (de spirituele dimensie). Dit behelst de ‘navolging van Christus’ en ‘levensheiliging’ (de ethische dimensie). Hoewel deze dimensies in beide geloofsgemeenschappen ruimschoots aanwezig zijn, is het een open vraag of men er wel op dezelfde manier mee omgaat.

Verskillende vormen van discipelschap

Vanaf de apostolische tijd neemt het gehoor geven aan het zendingsbevel (Mt 28:16-20) een vooraanstaande plaats in onder de manieren waarop discipelschap werd vormgegeven. Tallozen zijn uitgegaan naar plaatsen dichtbij en ver weg om - soms in uiterst moeilijke omstandigheden - het goede nieuws van de verlossing te verkondigen en die gestalte te geven in de vorm van werken van barmhartigheid. Op veel plekken op aarde nam de emancipatie van volken een aanvang in scholen die door zendingen werden gesticht en niet zelden begon de gezondheidszorg in missieziekenhuizen. De apostolische vaders zagen het martelaarschap als de hoogste vorm van discipelschap. Christus volgen kon erop uitdraaien dat ze hun leven lieten in dienst van het geloof. Sommigen vonden het martelaarschap zo waardevol dat ze er zelf op aanstuurden. Wie dat deel werd door de kerk van die tijd niet tot de martelaars gerekend. Nog steeds staat het martelaarschap bij veel gelovigen hoog aangeschreven als ideaal van navolging van Jezus.

De woestijnvaders (tweede/derde eeuw) kenden de drang tot navolging. Dit dreef hen naar de eenzaamheid van de Egyptisch-Lybische woestijn om daar als kluizenaar te leven. Hun ideaal heeft lange tijd bestaan, getuige de grotten in bijv. Noord-Italië waar kluizenaars zich eeuwen later in de stille eenzaamheid terugtrokken om zich geheel aan God te wijden.

Ook de vroege kloosterbeweging (Benedictus) poogde de navolging van Christus gestalte te geven. In het ideaal van perfectie in het christelijke leven komt het verlangen naar discipelschap tot uiting. Hetzelfde geldt voor de kloosterhervorming van Cluny (negende eeuw) en de opkomst van de bedelorden (twaalfde eeuw), alsmede voor hen die in de vijftiende eeuw de roep tot hervorming van de kerk deden uitgaan en de bewegingen die daaruit voortvloeiden (die van de Lollarden in Engeland en Johannes Hus in Tsjechië). Die laatste bewegingen worden algemeen als voorlopers van de Reformatie gezien. Al deze bewegingen, hoe verschillend ook, gaven uiting aan het verlangen om ware gelovigen – en dus goede volgelingen van Christus - te zijn.

Deze en andere vormen van discipelschap komen zowel katholieken als pinkstergelovigen bekend voor. Beide tradities erkennen geloofshelden uit eigen en andere christelijke tradities die op het stuk van de navolging van Christus tot de verbeelding spreken. Hoeveel pinksterchristenen zijn niet diep onder de indruk van Franciscus of van de prediking en het voorbeeld van Henri Nouen? Hoeveel katholieken spreken niet met grote waardering over David Du Plessis of David Wilkersons?

Als we de vraag of er concrete mogelijkheden tot wederzijdse hulp en samenwerking aan de orde stellen, dan moeten we ons van deze en andere verschillen goed rekenschap geven. Ik bespreek er drie.

Vershil van inzicht

1. Omgang met de Schrift

Beide gemeenschappen zoeken in de bijbel naar inspiratie en richtlijnen voor het volgen van de Heer in hun leven. Anders dan voor katholieken speelt de traditie voor pinkstergelovigen daarbij nauwelijks een rol. De bijbel, die zo letterlijk mogelijk dienst te

worden uitgelegd en toegepast, is voor ons pinkstergelovigen de enige bron van gezag. Daarnaast worden wij geïnspireerd door personen uit heden (en verleden) die bekend staan om hun bijzondere toewijding aan de Heer.

Overeenstemming is er over de bijbel als woord van God, zij het dat pinkstergelovigen vasthouden aan de canon van de Reformatie. Deze lijst van gezaghebbende boeken gaat terug op de lijst van de Schriftgeleerden uit de laatste jaren van de eerste eeuw, terwijl de katholieke canon teruggaat op die van de Septuaginta, die ook in de apostolische tijd werd gebruikt. Dat onderscheid wordt getemperd door de mate van gezag die aan de 'extra' boeken door de katholieke kerk wordt toegekend. Ze zijn deuterocanoniek – hebben dus minder gezag dan de overige geschriften in de bijbel voor het geloof en leven van de christen. Ook worden sommige bijbelgedeelten verschillend geïnterpreteerd.

Het is vooral de plaats die de bijbel inneemt in het geloofsleven en de wijze waarop die in het gemeentelven functioneert, die voor verschillen zorgt. Met de protestanten lezen pinksterchristenen de bijbel graag zelfstandig en geloven we dat 'de bijbel de bijbel verklaart'. Daar komt bij dat we geloven dat de Auteur van de Schrift zelf woning heeft gemaakt in ons leven. Die twee dingen samen zorgen ervoor dat menig pinkstergelovige het eigenlijk onnodig vindt dat de bijbel door geleerden wordt uitgelegd.

Het zal duidelijk zijn dat katholieken op dit punt een ander standpunt innemen. De bijbel is een moeilijk boek dat zijn 'geheimen' niet zomaar prijsgeeft. Zonder hulp van vakmensen, die weten waarop ze acht moeten geven, laat de bijbel zich moeilijk verstaan. Een theologische opleiding is binnen het Katholicisme een must voor priesters en voor leken die in de kerk zijn aangesteld.

2. De visie op de kerkgeschiedenis

Anders dan katholieken laten pinksterchristenen zich zelden door 'heiligenlevens' inspireren. Vaak heeft dat te maken met onbekendheid met die levens, die vaak thuishoren in een periode die door menig pinksterchristen wordt afgedaan als een tijd van afval. Lange tijd hadden we in pinksterkring een restorationistische kijk op de kerkgeschiedenis en zagen daarin het

volgende patroon: na de aanvankelijke bloeitijd – waarin de kerk bleef bij “het onderwijs van de apostelen” - trad al snel na de aposteltijd het verval in. Dat verval werd tot afval na Constantijn de Grote, toen het christendom eerst een wettelijk geaccepteerde godsdienst werd en in de tijd van Theodosius de officiële godsdienst van het Romeinse Rijk (380 AD). Daarmee breekt een tijd van geestelijke duisternis aan met de Kruistochten als dieptepunt. Pas met de Reformatie wordt een essentieel aspect van het geloof herontdekt. Wesley, c.s. herontdekten andere facetten (de levensheiliging en de wederkomst van Christus) en de Pinksterbeweging herontdekte tenslotte de Doop in de heilige Geest. Daarmee was het Volle Evangelie hersteld, aldus de restorationisten.

Deze lezing heeft gevolgen. In de eerste plaats leidt ze tot onderwaardering voor andere tradities. Ten tweede bestempelt deze visie een hele lange periode van het christendom als een tijd waarin de heilige Geest niet of nauwelijks kon werken in de kerk. Het werk van de Geest bleef op z'n best beperkt tot individuen die bij ons - zoveel eeuwen later – in de smaak vallen.

Deze restorationistische lezing van de kerkgeschiedenis is onder pinksterchristenen duidelijk op z'n retour. Er is dus ruimte voor nieuw zicht op het verleden. In de pinksterbeweging hebben we onze oecumenische wortel de laatste decennia herontdekt. In dat licht kan een hernieuwde lezing van de kerkgeschiedenis vruchtbaar zijn voor een nieuwe waardering voor medechristenen in andere tradities.

3. De functie van de patristische geschriften

De patristische geschriften stammen uit een vroege fase van de kerkgeschiedenis en zouden ook voor pinkstergelovigen waardevol moeten zijn. Echter, ook hier staat het restorationisme een onbevangen lezing in de weg.

Pinkstergelovigen erkennen wel dat de patristici dichterbij de apostelen staan dan wijzelf en dat maakt hun beschouwingen interessant. Desalniettemin – en daar laat het restorationisme zich gelden - menen sommigen dat de kerk zich aan de omstandigheden aanpaste en steeds meer van de oorsprong afweek. Bewijzen daarvoor

werden bij de kerkvaders gevonden. Tegelijkertijd waren er pinkstertheologen die naarstig in de geschriften van de kerkvaders speurden naar bevestiging dat de charismata die in onze kerken zo hoog staan aangeschreven destijds ook voorkwamen. De houding van pinksterschrijvers jegens deze vroege schrijvers was dus ambivalent.

Tal van vragen dienen zich aan: las men de patristische geschriften wel in context, of las men de kerkvaders niet vooral apologetisch om een weerwoord te hebben tegen de protestantse streep-theologie, die de charismata tot de eerste tijd wilde beperken?

De kerkvaders zijn in de katholieke opvatting de opvolgers van de apostelen en de interpreten van de apostolische traditie. Het *kerygma* (de verkondiging van het geloof) en de *didaskala* (het onderwijs) van de vroegste kerk werd door hen vertolkt voor latere generaties, en in veranderde omstandigheden. Katholieken hebben een groot vertrouwen in de kerkvaders, onder meer omdat ze veel dichterbij de apostelen staan dan wij, waardoor de overlevering denkelijk minder vervormd is. Daaraan ontleen deze geschriften hun gezag.

Onderwijs

“On Becoming a Christian” gaat uitvoerig in op de rol van geloofsoverdracht door middel van onderwijs. Uitgangspunt voor de katholieke kerk is daarbij dat de kerk ieders ‘moeder’ is. Godsdienstige vorming kan daarom niet alleen thuis gebeuren. Daar ligt wel de basis, maar ook de school en de kerk hebben er een functie in. Katholieken kunnen dat zo stellen omdat ze op veel plekken op aarde onderdeel van de dominantie cultuur uitmaken.

De pinksterbeweging bevindt zich op dit punt in een heel andere situatie. Totnogtoe is zij vrijwel overal een minderheidsgroepering. Verder bestaat onze traditie iets meer dan een eeuw, waar het katholicisme een geschiedenis zowat twee millennia omvat. Waar de oudste pinksterfamilies aan de vijfde generatie toe zijn, daar kent de katholieke kerk een lijn van vele tientallen generaties. Kortom: in de katholieke traditie vindt geloofsoverdracht voornamelijk in de verticale lijn plaats.

De pentecostale gemeenschap maakt op mondiale schaal een transformatieproces door: van een bekeringsbeweging tot een

gevestigde traditie. Veelal realiseert zich maar nauwelijks dat dit grote veranderingen met zich meebrengt. Zo zal het belang van de geloofsoverdracht in verticale lijn toenemen en daarmee de vraag naar onderwijs – althans ander onderwijs. Waar een eerste generatie gelovigen lang kan teren op de herinnering aan de ervaringen rond bekering en de eerste stappen in het geloofsleven, kent de verticale geloofsoverdracht een andere dynamiek. Wordt de horizontale geloofsoverdracht gewoonlijk gepaard gaat van onderwijs, in de zin dat men wordt bekendgemaakt met leringen die nieuw zijn, daar vraagt de verticale geloofsoverdracht op een type onderwijs dat zich veel meer op zingevingvragen richt. Wat belangrijk is dat jonge mensen die van jongs af aan met het geloof vertrouwd zijn, zich het overgeleverde geloof tot geestelijk eigendom maken. In dat proces is het een illusie om te menen dat de intellectueel getinte geloofsvragen genegeerd kunnen worden. Het geloof vraagt hier om doordenking. Religieuze ervaring – in welke zin dan ook – zal op zijn tijd wel volgen. Velen zullen vanwege het aangereikte zingevingkader ‘crisismomenten’ kunnen aanwijzen, waarop men zich gedwongen voelde een (geloofs)keuze te maken.

Willen we als pinksterkerken in de toekomst kracht blijven, dan zullen we de komende decennia moeten inspelen op de nieuwe sociologische werkelijkheid waarin onze stroming zich in toenemende mate bevindt.

Samenwerking op onderwijsgebied?

Als het dan gaat om verticale geloofsoverdracht en het daarbij passende

onderwijs, kunnen we veel van de katholieke Kerk leren. Daar zit eeuwen aan ervaring op dit terrein. Kunnen katholieken ook iets van ons leren. Jazeker, paus Johannes-Paulus II heeft van de her-evangelisatie van Europa een speerpunt gemaakt en Benedictus XVI zet die lijn voort. Katholieken kunnen van onze beweging iets leren over de horizontale geloofsoverdracht.

Als het gaat om onderwijs is nog een dimensie waar we als pinkstergemeenten kunnen leren van katholieken, nl. de training van predikanten. Als wat hierboven is gezegd over verticale geloofsoverdracht juist is, dan zullen toekomstige gelovigen andere eisen stellen aan leidinggevend en voorgangers. Nu overschaduwde roepingbesef alle andere kwalificaties voor voorgangers en oudsten. Hoe vaak wordt bij ons het wiel niet opnieuw uitgevonden? En hoeveel waardevolle ervaring gaat er niet telkens weer verloren? Dat roeping om scholing vraagt, beseffen we lang zo krachtig niet als dat in de katholieke traditie geval is. Hier houden katholieken ons een spiegel voor.

Tot besluit

Is er in deze tijd ruimte om gezamenlijk op te trekken op het gebied van discipelschap en vorming van het christenleven? Gezien de verschillen tussen beide geloofsgemeenschappen lijkt het daarvoor te vroeg. En toch... als men serieus met elkaar zou spreken over de overeenkomsten en verschillen dan is het mogelijk – vooral op moreel gebied – dat wij samen met katholieken getuigen omwille van Gods Koninkrijk.

Een verslag van de dialoogbijeenvoering waarin bovenstaande lezing gegeven werd: 0293 (kort) en 0294 (lang) op www.stucom.nl.

Van katholieke zijde gaf dr. Tim Schilling een lezing die als 0318 op www.stucom.nl staat.

Veel meer over deze dialoog in de rubriek **Dialoog Rooms-katholieken - Pinkstergelovigen** op www.stucom.nl. Daarin (en in andere rubrieken) staan meer teksten van Huib Zegwaard.

Dit is document 0319 op www.stucom.nl.